

Vei yv
 I puk dk vf/kdj vf/kfu; e ds vrxr Vei yv dk ueuk
 %euy 1½

1	ykd i kf/kdj .k ds mnns ;	if'k{k.k dsek/; e l s xteh.k turk ea tlx#drk i s k djuk , oa 'kkl u }kjk tkjh 'kkl u vknstka dk fØ; kko; u djuka
2	ykd i kf/kdj .k dk fe'ku@fotu	if'k{k.k , oa ipkj id kj
3	ykd i kf/kdj .k dk l f{klr bfrgkl vlg bl ds xBu dk id x	l f'kku dk xBu vDVicj 1954 ea xte l odka ds if'k{kr djus ds fy, id kj if'k{k.k dlnz dh LFki uk gpA o"lz 1967&68 ea Hkjr l jdkj ds l stU; l s N"kd if'k{k.k ; l stuk dk Hk 'k{kjEHk gp/kA o"lz 1988&89 ea bl dlnz dk mlU; u %vi xMx% gp/kA vDVicj 1988 ea 'kkl u ds fu.kz ds vuq kj id kj if'k{k.k dlnz dk uke cny dj {ks=h; xte; fodkl l f'kku gks x; kA
4	ykd i kf/kdj .k ds dUKD;	l jdkjh@xj l jdkjh , oa ipk; r i frfuf/k; ka ds if'k{k.k nuka
5	ykd i kf/kdj .k ds eq; NR;	if'k{k.k nuk
6	ykd i kf/kdj .k }kjk inUk l okvka dh l ph , oa mudk l f{klr foj .k	if'k{k.k ch- Mh- vlsj , - Mh- vlsj xk- fo- v-] xk- i- v-] vlackVh dk; Zl=h] , M] {ks= ipk; r ds l Hk tui frfuf/k; ka dk jk"Vh; mlur pvgk dk; Øe , oa ck; l s x dk; Øe Hkjr l jdkj ds j{k ea kky; l s l okfuok gkus okys dfez ka ds if'k{k.k l kozfud i qrdky; dk l pkyu n"; JO; mi dj .kka dk iz kx dj if'k{k.k dh xqkoUk c<kuuk rFkk dk; Øe ds tul k/kj .k rd i gpkuk] Lo.kz t; Urh xteh.k Lojstxkj ; l stuk ds vlrxr l Hk if'k{k.kka ds vk; ktr djuk] 'kkl u }kjk l e; & l e; ij fn; s x; s funstka , oa vknstka ds vuq kj if'k{k.k vk; ktr djuka
7	ykd i kf/kdj .k ds foHku Lrjka %'kkl u] funstky;] {ks=] ftyk] cykkl] vkfn% ij l xBukRed <kpk %tgk; ykx% gkA	xte fodkl foHkx mO id 'kkl u 1- ieqk l fpo xte fodkl 2- vk; @r@egkfunskd SIRD m- iz 3- vkpk; Z {ks=h; xte; fodkl l f'kku 4- ftyk if'k{k.k vf/kdkjh] ftyk xte; fodkl l f'kkuA
8	ykd i kf/kdj .k dh dk; h{krk c<kus grq tu l g; l s dh vi s k k , a	if'k{k.k l =ka ea if'k{k{kfkz ka dh l ghkfxrk vko'; d gA
9	tu l g; l s l fuf'pr djus ds fy, fof/k@0; oLFkA	ftyk Lrjh; vf/kdkj; ka ds l g; l s l s if'k{k.k vk; ktr djuk
10	tu l okvka ds vuqlo.k , oa f'kdk; rka ds fujkdj .k dh 0; oLFkA	fo"k; fo"skkka }kjk if'k{k{kfkz ka dh l eL; kvla dk fujkdj .k fd; k tkrk gS
11	eq; dk; ky; rFkk foHku Lrjka ij dk; ky; ka ds i rs %Ni; k i rka dk tui nokj oxhdj .k djz	jkT; Lrjh; dk; ky; egkfunskd , l- vkbz vkj- Mh] y[kuA eMy Lrj ij vkpk; Z {ks=h; xte; fodkl l f'kku] fcpi gh] vxjk
12	dk; ky; ds [kyus dk l e; A	lkr 10 cts
	dk; ky; ds cn gkus dk l e; A	Lka 5 cts

%e\$uqvy 2½

vf/kdkfj ; ka vk\$ depkfj ; ka dh 'kfä ; k , oa dÜkD;

1- Ñi ; k fuEu i k: i ij vf/kdkfj ; ka , oa depkfj ; ka dh 'kfä ; ka , oa dÜkD; dk foj . k mi yC/k dj k, A

in dk uke	vkpk; Z {k=h; xkE; fodkl l & Fkku} fcpigjh vlxjk
'kfä ; k	izkkl dh; 1- vkpk; Z i Fke Js kh 2- i d kj i f'k{k.k vf/kdkjh f}rh; Js kh 3-
foÜkh;	1- vkpk; Z vkgj . k forj . k vf/kdkjh 2- 3-
vu;	1- i f'k{k.k 2- e.My Lrj , oa tuin Lrjh; vf/kdkfj ; ka }jk nh x; h foÜkh; vfu; ferrkvka dh tlp , oa l R; ki u vkfn djukA 3-
dÜkD;	1- i f'k{k.k nuk , oa izkkl fud dk; Z 2- i f'k{k.k 3-

%e\$uqvy 3½

ÑR; ka ds fuokzgu grqfu; e] fofu; e] vuqsk] funf'kdk vlsj vfhkys[k

- 1- ykd i kf/kdj .k vFkok ml ds vf/kdkfj; ka , oa dfez ka }kjk vi us ÑR; ka ds fuokzgu ds fy, /kkfj r rFkk iz kx fd; s tkus okys fu; e] fofue;] vuqsk funf'kdk vlsj vfhkys[k dh l ph fuEu ik: i ij iLrq djk, A %; g l ipuk i R; d vfhkys[k ds fy, i Fkd l si Lrq dj%

vfhkys[k dk uke 'kkl uknsk@i fj "knknsk	xkE; fodkl foHkx m- iz 'kkl u funf'kdk fuEu ea l sfdl h , d i dkj dkuu %u; e] fofu; e] vuqsk] funf'kdk] vfhkys[k vU; %
vfhkys[k dk l f{klr i fjp; fu; e] fofu; e] vuqsk] funf'kdk	'kkl u }kjk l e; & l e; ij tkjh vknsk foHkx }kjk l e; & l e; ij tkjh vknsk i rk v/kh{kd jkt dh; epz k , oa ys[ku l kexbmiz
vlsj vfhkys[k dh i fr dgl l si klr dj l drrs gá \	foUkh; gLri fLrdk "kkl u }kjk tkjh fu; e l æg mjHkk"k ----- ODI ----- b&ey----- vU; -----
fu; e] fofu; e] vuqsk] funf'kdk vlsj vfhkys[k dh i fr dks i klr vkus dk 'kq'd ; fn dkbz gks	'kkl; 'kkl; 'kkl;

uhfr fu/kkj .k o dk; kll; u ds l Ecu/k ea turk ; k tu&ifruf/k l s i j k e 'kz ds fy, cuk; h x; h 0; oLFkk dk fooj .k

uhfr fu/kkj .k grq

1- D; k ykd ikf/kdj .k }kj uhfr fu/kkj .k ds l Ecu/k ea turk ; k tu ifruf/k dh i j k e 'kz@Hkxhinkjh dk dkbz i ko/kku gS \ ; fn gS rks 0; oLFkk dk fooj .k bl ik: i ea i Lrj djA

Ø- l a	fo" k; @ÑR; dk uke	D; k bl fo" k; ea turk dh Hkxhinkjh vfuok; Z gS \ %gk@ughr	turk dh Hkxhinkjh l fu'pr djus ds fy, dh x; h 0; oLFkk
1	i f'k{k .k	ugha	ugha

uhfr ds dk; kll; u grq

2- D; k ykd ikf/kdj .k }kj uhfr ds dk; kll; u ds l Ecu/k ea turk ; k tu ifruf/k l @dh

i j k e 'kz@Hkxhinkjh dk dkbz i ko/kku gS \ ; fn gS rks 0; oLFkk dk fooj .k bl ik: i ea i Lrj djA

Ø- l a	fo" k; @ÑR; dk uke	D; k bl fo" k; ea turk dh Hkxhinkjh vfuok; Z gS \ %gk@ughr	turk dh Hkxhinkjh l fu'pr djus ds fy, dh x; h 0; oLFkk
	'kl;		

Yesury 5½

Ykd ikf/kdj ds i kl ; k muds fu; æ .k ea mi yC/k nLrkost ka dk i dxk (Categories) ds vuq kj fooj .k

1- ykd ikf/kdj .k ds i kl mi yC/k 'kl dh; nLrkost ka dh tkudkj n us grq fuEu ik: l dk iz kx dj
l kFk gh ; g Hk crk; a fd ; g nLrkost dgk mi yC/k jgrs gA tS sfd l fpo Lrj ij] funskky; Lrj
ij] vU; %Ñi ; k BVU; P dk mi ; kx djus ds LFku ij Lrj dk mYyq[k djA

Ø- l a	i dxZ	nLrkost dk uke , oa i fä ea i fjp;	nLrkost i klr djus ds fy, i fØ; k	/kkjd@fu; æ .kk/khu
1	xkE; fodkl foHkx m- iz	i f'k{k .k l Ecu/kh l Hk vfhkyq[k foÜkh; , oa izkl fud	vko'; drkuq kj i = tkjh djuk	vkpk; Z {k=h; xkE; fodkl l LFku] fcpi gh] vixjk

Yesury 6½

ckM] i f j "knk] l fefr; ka , oa vU; fudk; ka dk fooj .k
1- Ñi ; k ykd ikf/kdj .k us l Ecu] ckM] i f j "knk] l fefr; ka , oa vU; fudk; ka dk l f(klr fooj .k fuEu
ik: i ds vk/kkj ij nA
l Ecu] l LFkk dk uke , oa i rka
l Ecu] l LFkk dk i dxkj %ckM] i f j "kn] l fefr] fudk; ; k vU; %A
l Ecu] l LFkk dh l f(klr i fjp; %LFkki uk o"q] mÍs; @eq; ÑR; %A

I c) I LFkk dh Hkkfedk %i jke'kzhk=h@i c/kdkfj.kh@dk; bdkfj.kh@vU; %A
Lo: i , oa orBku I nL; A
ef[; vf/kdkjh dk ukeA
ef[; dk; kÿ; , oa vU; 'kk[kkvl% ds i rA
cBd dh vkofÜkA
D; k cBd ea turk Hkkx ys I drh gS\
D; k turk cBd dk dk; bÜk i ktr dj I drh gA vxj gkj rks i fØ; k dk foj.k nA

'kÜ;

YeSuMy 7½

Ykkd I puk vf/kdkfj; k% ds uke] i nuke , oa vU; fof'kf"V; k;

1- Ni; k ykd i kf/kdkjh ea dk; j r ykd I puk vf/kdkfj; k] I gk; d ykd I puk vf/kdkfj; k r Fk
foHkkxh; vihyv vf/kfjVh ds I c/k ea fuEu I puk i Lrj djA

Ykkd i kf/kdj.k dk uke %; g dk; kÿ; e.Myh; Lrj ij fLFkr gS bl I Ecl/k ea dkbZ ckMZ i fj"kn I febr
, oa vU; fudk; ugha gS

I gk; d ykd I puk vf/kdkjh %

Ø- I a	uke	i nuke	, I - Vh- Mh- dkM	njHk"K dk; kÿ; vkokl		QDI	b&ey	i rk
1	fodkl plnz feJk	ipkj I gk; d	0562	2636560	&	&	&	RIRD fcpijh

ykd I puk vf/kdkjh

Ø- I a	uke	i nuke	, I - Vh- Mh- dkM	njHk"K dk; kÿ; vkokl		QDI	b&ey	i rk
1	Jh- , e- , I - ; kno '	ofj"B i f'k{kcd	0562	2636650	&	&	&	RIRD fcpijh

foHkxh; vihyv vFkkfjVh %

Ø- I a	uke	i nuke	, I - Vh- Mh- dkM	njHk"K dk; kÿ; vkokl		QDI	b&ey	i rk
1	Jh I r idk'k	vkpk; Z	0562	2636650	&	&	&	RIRD fcpijh

yešuy 8½

fu.kz yus dh i fØ; k

- 1- fdl h fo"K; ij fu.kz yus ds fy, ykd i kf/kdj.k ea D; k i fØ; k vi ukbz tkrh gS \ I fpoky; ešuy vKš fotful ešuy ds fu; ekj vkfn fu; eka dk mi; kx fd; k tk I drk gA½
- 2- fdl h fo'kK fo"K; ij fu.kz yus ds fy, fu/kkZj r fu; e vKš i fØ; k D; k gS \ vFkok fu.kz yus ds fy, fdl & fdl Lrjka ij fopkj fd; k tkrk gS \
- 3- fy; s x; s fu.kz dks turk rd i gpkus ds fy, D; k 0; oLFkk gS \

- 4- fofHklu Lrj ij fdu&fdu vf/kdkfj; ka dh l i Lrfr fu.kz yus ds fy, i klr dh tkrh gS\
- 5- vfire fu.kz yus ds fy, i kf/kdkfjr vf/kdkjhA
- 6- eq; fo"k; ftl ij ykd ikf/kdkj.k }kj fu.kz fy; k tkrk gS ml dk foj.k fuEu ik: i ea vyx l si Lrfr dja

Ø- l a	"k;
fo"k; ftl ds l a k ea fu.kz fy; k tkuk g&	"k;
fn'kk&fun'k ¼; fn gks rkk	"k;
fu.kz yus dh ifØ; k	"k;
fu.kz yus ea 'kkfey vf/kdkjh ds i nuke	"k;
fu.kz yus ea 'kkfey vf/kdkfj; ka dh l a d l i p uk	"k;
fu.kz ds fo#) dgk vj d s vi hy dja	"k;

%eSuy 9½
vf/kdkfj; ka vj depkfj; ka dh funf'kd

- 2- Ni; k tkudjh fuEu ik: i ea tuin okj nA

Ø- l a	uke	i nuke	, l - Vh- Mh- dkM	nj Hk" k dk; ky; vkokl	ODI	b&ey	irk
--------	-----	--------	-------------------------	---------------------------	-----	------	-----

1-	Jh l r idk'k	vkpk; l	0562	2636650	'kũ;	'kũ;	'kũ;	cknyk] vxjxk
2-	Jh cuuke fl g	bZ Vh- vks	0562	2636650	'kũ;	'kũ;	'kũ;	RIRD fcpi]h
3-	Jh yVjh fl g	, l - vkbZ	0562	2636650	'kũ;	'kũ;	'kũ;	RIRD fcpi]h
4	Jh ,e- , l - ; kno	, l - vkbZ	0562	2636650	'kũ;	'kũ;	'kũ;	RIRD fcpi]h
5-	MWmesk plnz	, l - vkbZ	0562	2636650	'kũ;	'kũ;	'kũ;	i'pei]h vxjxk
6-	Jh fctlnz fl g	in'kd	0562	2636650	'kũ;	'kũ;	'kũ;	nkjBk] vxjxk
7-	Jh jke vorkj	in'kd	0562	2636650	'kũ;	'kũ;	'kũ;	i'qi xte] yMkenk
8-	Jh fodkl plnz	ih- , -	0562	2636650	'kũ;	'kũ;	'kũ;	vycfr; kj vxjxk
9-	Jh Nhrj fl g	Ykgkj	0562	2636650	'kũ;	'kũ;	'kũ;	yMkenk
10-	Jh egsk plnz	c<bZ	0562	2636650	'kũ;	'kũ;	'kũ;	Dyokjh
11	Jh N".k ejkh	cYMj	0562	2636650	'kũ;	'kũ;	'kũ;	txnh'k i]k vxjxk
12-	Jh jktdepj 'kekZ	ofj- fyfi -	0562	2636650	'kũ;	'kũ;	'kũ;	nhokuh] vxjxk
13	Jh xki ky xxZ	ofj- fyfi -	0562	2636650	'kũ;	'kũ;	'kũ;	Ckx ent'Qj [kq
14	Jh jfo depj 'kekZ	, l - Vh-	0562	2636650	'kũ;	'kũ;	'kũ;	n; kyckx] vxjxk
15	Ckdyky	Pkkyd	0562	2636650	'kũ;	'kũ;	'kũ;	i'qi xte] yMkenk
16	Jh epdk depj 'kekZ	Pkkyd	0562	2636650	'kũ;	'kũ;	'kũ;	cknyk vxjxk
17	Jh ?ku'; ke frokjh	ofj- fyfi -	0562	2636650	'kũ;	'kũ;	'kũ;	blnk dkykuh] vxjxk
18	Jh v'kd depj	Pkkyd	0562	2636650	'kũ;	'kũ;	'kũ;	rktxtat] vxjxk
19	Jh lphy depj	dfu- fy-	0562	2636650	'kũ;	'kũ;	'kũ;	txnh'ki]k vxjxk
20	Jh }kfjdk i] kn	ofj- fy-	0562	2636650	'kũ;	'kũ;	'kũ;	pkjVuk] vxjxk
21	Jh eglnz fl g	ofj fy-	0562	2636650	'kũ;	'kũ;	'kũ;	txnh'ki]k vxjxk
22	Jh fotlnz fl g	dfu- fy-	0562	2636650	'kũ;	'kũ;	'kũ;	RIRD fcpi]h
23	Jh l]sk depj	dfu- fy-	0562	2636650	'kũ;	'kũ;	'kũ;	eyi]k vxjxk
24	Jh nolnz depj	dfu- fy-	0562	2636650	'kũ;	'kũ;	'kũ;	i Fkkyh] vxjxk
25	Jh y[e.k fl g	prFkZ Js	0562	2636650	'kũ;	'kũ;	'kũ;	RIRD fcpi]h
26	Jh i e cgknj	prFkZ Js	0562	2636650	'kũ;	'kũ;	'kũ;	RIRD fcpi]h
27	Jh txnh'k i] kn	prFkZ Js	0562	2636650	'kũ;	'kũ;	'kũ;	RIRD fcpi]h
28	Jh xkfoln fl g	Lohi j	0562	2636650	'kũ;	'kũ;	'kũ;	yMkenk vxjxk
29	Jh vte idk'k	Ekyh	0562	2636650	'kũ;	'kũ;	'kũ;	yMkenk vxjxk
30	Jh yhyk /kj	gyokgk	0562	2636650	'kũ;	'kũ;	'kũ;	RIRD fcpi]h
31	Jh jkeplnz	Lohi j	0562	2636650	'kũ;	'kũ;	'kũ;	ukui]k vxjxk
32	Jh fujk]ke fl g	prFkZ Js	0562	2636650	'kũ;	'kũ;	'kũ;	Cknyk] vxjxk
33	Jh ili w	prFkZ Js	0562	2636650	'kũ;	'kũ;	'kũ;	RIRD fcpi]h
34	Jh l kuohj	pkSthnkj	0562	2636650	'kũ;	'kũ;	'kũ;	fcpi]h] vxjxk
35	Jh jk]sk depj	prFkZ Js	0562	2636650	'kũ;	'kũ;	'kũ;	'kkgbZ vxjxk
36	Jh erh jek noh	prFkZ Js	0562	2636650	'kũ;	'kũ;	'kũ;	cknyk vxjxk
37	Jherh l kfo=h	prFkZ Js	0562	2636650	'kũ;	'kũ;	'kũ;	RIRD fcpi]h
38	Jh juohj fl g	prFkZ Js	0562	2636650	'kũ;	'kũ;	'kũ;	RIRD fcpi]h
39	Jh ey[ku	prFkZ Js	0562	2636650	'kũ;	'kũ;	'kũ;	cknyk vxjxk

vesuvy 10%
i R; d vf/kdkjh vks depkjh }kjk i klr ekfl d i kfjJfed vks
ml dsfu/kkj .k dh i) fr

Ø- 1a	Ukke	i nuke	Ekfl d i kfjJfed	lkfjrks"kd@ i kfjrks"kd HkUkk	i kfjJfed ds fu/kkj .k dh i) fr tks fu; ekoyh ea nh xbz gls
-------	------	--------	---------------------	----------------------------------	--

1-	Jh l r i z k k	vkpk; Z	18665-00		'kkl u }kjk fn; s x; s vknška ds vuq kj
2-	Jh cuuke fl g	bž Vh- vks	19210-00		
3-	Jh yVijh fl g	, l - vkbž	12968-00		
4	Jh ,e- , l - ; kno	, l - vkbž	14811-00		
5-	Mkllmesk plnk	, l - vkbž	15706-00		
6-	Jh fctlnz fl g	i n'kd	10400-00		
7-	Jh jke vorkj	i n'kd	10730-00		
8-	Jh fodkl plnz	i h , -	8245-00		
9-	Jh Nhrj fl g	Ykgkj	8499-00		
10-	Jh egsk plnz	c < bž	8499-00		
11	Jh N".k ejkjh	cYmj	9245-00		
12-	Jh jkt dēkj 'kekž	ofj- fyfi -	7837-00		
13	Jh xki ky xxl	ofj- fyfi -	8670-00		
14	Jh jfo dēkj 'kekž	, l - Vh-	6650-00		
15	Čkdsyky	Pkkyd	9195-00		
16	Jh epdk dēkj 'kekž	Pkkyd	9400-00		
17	Jh ?ku'; ke frokjh	ofj- fyfi -	9548-00		
18	Jh v'kkd dēkj	Pkkyd	9608-00		
19	Jh l qhy dēkj	dfu- fy-	8203-00		
20	Jh }kfjdk i ž kn	ofj- fy-	8223-00		
21	Jh eglnz fl g	ofj- fy-	7620-00		
22	Jh fotlnz fl g	dfu- fy-	5844-00		
23	Jh l jsk dēkj	dfu- fy-	6943-00		
24	Jh noblnz dēkj	dfu- fy-	6692-00		
25	Jh y(e.k fl g	prfž Js	6150-00		
26	Jh i e cgknj	prfž Js	4295-00		
27	Jh txnrik i ž kn	prfž Js	3958-00		
28	Jh xkfoln fl g	Lohi j	5383-00		
29	Jh vke i z k k	Ekyh	4949-00		
30	Jh yhyk /kj	gyokgk	5169-00		
31	Jh jkeplnz	Lohi j	6750-00		
32	Jh fujkške fl g	prfž Js	5119-00		
33	Jh i li w	prfž Js	5900-00		
34	Jh l kuohj	pkžhinkj	5986-00		
35	Jh jkdsk dēkj	prfž Js	5500-00		
36	Jh erh jek noh	prfž Js	4601-00		
37	Jherh l kfo=h	prfž Js	4908-00		
38	Jh juohj fl g	nřrjh Js	4848-00		
39	Jh ey[kku	prfž Js	6148-00		

Vešuvy 11½
i R; d vřhk d j . k dks vkofvr ctV

¼ Hkh ; kst ukvž 0; ; i Lrkola rFkk /ku forj . k dh l pukkž

fuežk] fodkl] rdudh dk; Z djus okys ykd i kf/kdj . k ds fy,

1- ykd ikf/kdj.k ds iR; sd vfHkdj.k dks vkofVr ctV dh l pukj ftl ea fd l Hkh ; kstukvkj 0; ; iLrkoh rFkk /ku forj.k dh l puk gkj fuEu izdkj ea nq

o"z 2004&2005 %

Ø- l-	; kstuk dk uke	dk; Z	dk; Z i kjkk gkus dk fnukd	dk; Z l eki u dh vupkfur fnukd	iLrkfor ctV	LohNr ctV	'kkl u }kjk inÜk fd'ria ea	dy 0; ;	dk; Z dh xqkoÜkk , oa l eki u djokus ds fy, ftEenkj vf/kdkjh
			"kj;						

vlj; ykd ikf/kdj.kka ds fy, % 2007&08

Ø- l a	en	iLrkfor ctV	LohNr ctV	'kkl u }kjk inÜk fd'ria ea	dy 0; ;
	02 etnjh 01 oru 03 egxkbZ HkÜkk 06 vlj; HkÜks 50 egxkbZ oru 04 ; k=k 0; ; 08 dk; kzy; 0; ; 11 yfku l kexh@Okela dh Ni kbZ		& 938000-00 395000-00 73000-00 469000-00 9j000-00		

vespy 12½

vupku@jkt l gk; rk dk; Øeka ds fØ; kko; u dh jhfr

1- Ni; k fuEu ik: i i j tkudkj mi yC/k dj; p

dk; Øe@; kstuk dk ukeA

dk; Øe@; kstuk ds i Hkkoj jgus dh l e; l hekA

dk; Øe dk mnas; A

dk; Øe ds HkKrd , oaf. kT; d y{; ½oxr o"lz e½
 yHkKFKz dh i k=rkA
 i pki qk, a
 vupku@l gk; rk ds forj. k dh i fØ; kA
 i k=rk fuf'pr djus ds fy, eki n.M
 fn; s tkus okys vupku@l gk; rk dk foj. k ½ftl ea vupku dh jkf'k o foj. k gk½
 vupku@l gk; rk ds forj. k dh i fØ; k
 vkonu djus ds fy, dgk@fdl l s l a dz djA
 vkonu 'kYd ½tgk mfpr gk½A
 vl; 'kYd ½tgk mfpr gk½A
 vkonu i = dk i k: i ¼ fn vkonu l kns dkxt ij gk-rk gk rks Ñi; k ml dk
 mYyqk djrs gq; g crk; sfd vkonudrk vkonu djrs l e; fdu crk dk o. k u djA
 l yXudka dh l phA
 l yXudka dk i k: i A
 i fØ; k l s l a f/kr l eL; k gkus ij dgk l a dz djA
 mi yC/k /kujkf'k dk foj. k ½foHku Lrjka ij t sfd ftyk Lrj ij] cy Lrj ij bR; kfn½
 yHkKFKz ka dh l ph ½fuEu i k: i i j½

foHkx }kjk i nÜk Øekd	yHkKFKz dk uke	vupku dh jkf'k	ofYn; r i k=rk dk vk/kj	fuokl			
				ftyk	'kgj	ekgYyk xk	edku ua
		'kY;					

½esuy 13½

fj; k; rñ vukki = ka rFkk i kf/kdkj ka ds i kf/rdrk/ka ds l a/k ea foj. k

1- Ñi; k fuEu i k: i i j tkudjh mi yC/k dj; p

dk; Øe dk ukeA
 i dkj ½j; k; r] vukki = vFkok i kf/kdkj ea l s, d p p½
 y{; ½oxr o"lz e½A

ik=rkA
 ik=rk dk vk/kkjA
 i nkl {kk, A
 i ktr djus dh i fØ; kA
 fj; k; r] vułki = vFkok i kf/kdkj fn; s tkus ds fy, fu/kkřj r l e; l hekA
 vkonu 'kųdA
 vkonu i = dk ik: iA
 l ųXudka dh l phA
 l ųXudka dk ik: iA
 i křlrdk/va dh l ph ½fuEu ik: i ij½A

foHkkx }kjk i nkl Øekd	i křlrdk dk uke	ořkrk ftl fnukd rd gš	ofYn; r	Fuokl			
				ftyk	'kgj	ekgYyk xkø	edku ua
		'kų;					

fj; k; r ds fy, fuEu tkudkjH Hkh mi yC/k dj; ½
 fn; s tkus okys ykHk dk foj.k
 ykHk ds forj.k dh i fØ; kA

½eSu½y 14½
 ÑR; ka ds fuoġu ds fy, LFkkfi r ekud@fu; e

- 1- ykd i kf/kdj.k }kjk vi us foHkklu fØ; kdyki ka@dk; Øeka ds l Ei knu gųq i z kx fd; s tkus ekud@fu; eka dk dk; Øe okj foj.k mi yC/k dj; A
 foųkh; gLr i ½lrdk, @'kkl uknsk@i fj'knknsk

½eSu½y 15½
 byDVMMud : i eami yC/k l ½puk; a

- 1- foHkkx }kjk foHkklu dk; Øeka l s l ½f/kr tkudkjH i Lrų dja tksfd byDVMMud OkjeV eagrA
 'kų;

- ½eSu½y 16½
 l ½puk i ktr djus ds fy, ukxfj dka dks mi yC/k l ½o/kkvka dk foj.k
- 1- l ½puk/va dks turk rd i gplus ds fy, foHkkx@l ½Bu }kjk dh xbZ 0; oLFkk dk foj.k tš ½
 i ½rdky; A
 uKVd@u½dMA
 v [kckjka ds }kjkA
 i n'kųhA
 l ½puk i VyA

vfhkys[ka dk fujh{k. kA
nLrkost ka dh i fr i klr djus dh 0; oLFkKA
mi yC/k foHkxh; eSuqyA
ykcd i kf/kdj. k dh cbckbVA
vU; id kj id kj ds l kFku

VeSuqy 17½
vU; mi ; kxh tkudkfj ; k;

- 1- ykd i kf/kdj. k l s tuekul }kjk l kekl; r% i iNs tkus okys izu o muds mUkj
- 2- l puk i klr djus ds l eak ea
vkonu i = ¼rFkk l nHkZ ds fy, , d Hkjs gq vkonu&i = dh i fr½
'kYd
l puk vkonu i = ij fdl rjg l sekxh tk; p dN fVII A
l puk u nus o vihy djus ds l eak ea ukxfjd ds vf/kdkj o vihy dh i fØ; kA
- 3- ykd i kf/kdj. k }kjk turk dks fn; s tkus okys i f'k{k. k ds l eak ea
i f'k{k. k dk; Øe dk uke o foj. k
N"kd , oa N"kd fe=ka dk i f'k{k. k
l jdkjh xj l jdkjh dfez ka dk i f'k{k. k
i f'k{k. k dk; Øe@; kst uk ds i Hkkoh jgus dh l e; l hekA
; kst uk dky rd
i f'k{k. k dk; Øe dk mnas; A
'kkl u }kjk xte fodkl ; kst ukvka dks xteh. k Lrj rd dk; kUor grrq i gpkuk
i f'k{k. k dk; Øe ds Hkkfnd , oa okf. kT; d y{; ¼foxr o"lz ekz
yKkKfKkZ dh i k=rk
i f'k{k. k ds vuq i ; kx; rk, a
i nka \$kk, a ¼; fn dkbZ gkz
#fp yus okys
vupku@l gk; rk ¼; fn dkbZ gkz
ugha
i k=rk fuf'pr djus ds fy, ekun. M
tuin Lrjh; vf/kdkfj; ka }kjk i k=rk dk fu/kkj. k fd; k tkuk
fn; s tkus okys vupku@l gk; rk dk foj. k ¼ft l ea vupku dh jkf'k dk foj. k gkz
ugha
vupku@l gk; rk ds forj. k dh i fØ; k
ugha
vkonu djus ds fy, dgk@fd l l s l a dZ dja
tuin Lrj ij
vkonu 'kYd ¼tgk mfr gkz
ugha
vU; 'kYd ¼tgk mfr gkz
ugha
vkonu i = dk i k; i ¼; fn vkonu l kns dkxt i j gkrk gk rks N'i ; k ml dk mYy[k djrs
gq ; g crk; s fd vkonudUkZ vkonu djrs l e; fdu crka dk o. ku djz
ugha
l ayXudka dh l ph
ugha
l ayXudka dk i k; i

- ugha
 vkonu djus dh i fØ; k
 ugha
 p; u i fØ; k
 ugha
 i f'k{k.k dk; Øe dh l e; l kfj .kh ¼; fn gks rkb
 dSys Mj
 i f'k{k.k ds l e; ds ckjs ea vkonu dks l fpr djus dk rjhdk
 i =ka }kjk Mkd foHkx }kjk
 i f'k{k.k dk; Øe ds ckjs ea turk dks tkx#d djus ds fy, ykd i kf/kdj.k }kjk fd; s tkus
 okys dk; l
 i pkj i d kj
 foHkU Lrjka ij tS sfd ftyk Lrj ij] cykUd Lrj bR; kfn ij i f'k{k.k dk; Øe ds
 ykHkFHkz ka dh l ph rFk vU; fooj.k
 i f'k{k.k ds mi jUr tuin Lrj & fodkl [k.M Lrj ij Hksth tkrh gA
 4- ykd i kf/kdj.k }kjk fn; s tkus okys i ek.k&i = vuki fUk i = vkfn ds l aak ea tks fd eSuqy&13 ea
 uk l fefyr gA
 i ek.k&i =] vuki fUk i ek.k&i = vkfn dk uke o fooj.k
 i ek.k&i =] vuki fUk i ek.k&i = vkfn i ktr djus grq i k=rk
 vupku@l gk; rk i ktr djus dh i fØ; k
 vkonu djus ds fy, dgk@fd l l s l a dZ dja
 vkonu 'kYd ¼tgk mfp r gkb
 vU; 'kYd ¼tgk mfp r gkb
 vkonu i = dk i k; i ¼ fn vkonu l kns dkxt ij gkrk gks rls Ni ; k ml dk mYyqk djrs
 gq ; g crk; sfd vkonudUkz vkonu djrs l e; fdu crkla dk o.ku djkb
 l ayXudka dh l ph
 l ayXudka dk i k; i
 vkonu djus dh i fØ; k
 vkonu djus ds ckn ykd i kf/kdj.k ea gkus okyh i fØ; k ¼; gk ij ml i fØ; k dk fooj.k ns
 tks vkond }kjk l kjh i kFkfedrk, i ijh djus ds i 'pkr-ykd i kf/kdj.k }kjk dh tkrh gkb
 vkonu dh l kjh i kFkfedrk, a l gh rjg l s ijh djus ds i 'pkr-i ek.k&i =] vuki fUk
 i ek.k&i = vkfn tkjh djus ds fy, fu/kfjr l e; vof/k
 i ek.k&i = ds i Hkkoj jgus dh l e; l hek ¼; fn gks rkb
 uohuhdj.k dh i fØ; k ¼; fn gks rkb
 5- ykd i kf/kdj.k ea gkus okys i ath; u ds l aak ea
 i ath; u dk mÍs;
 vkond dh i k=rk
 i mka sKk, a ¼; fn gks rkb
 vkonu djus ds fy, dgk@fd l l s l a dZ dja
 vkonu 'kYd ¼tgk mfp r gkb
 vU; 'kYd ¼tgk mfp r gkb
 vkonu i = dk i k; i ¼ fn vkonu l kns dkxt ij gkrk gks rls Ni ; k ml dk mYyqk djrs
 gq ; g crk; sfd vkonudUkz vkonu djrs l e; fdu crkla dk o.ku djkb
 l ayXudka dh l ph
 l ayXudka dk i k; i
 vkonu djus dh i fØ; k
 vkonu djus ds ckn ykd i kf/kdj.k ea gkus okyh i fØ; k ¼; gk ij ml i fØ; k dk fooj.k ns
 tks vkond }kjk l kjh i kFkfedrk, i ijh djus ds i 'pkr-ykd i kf/kdj.k }kjk dh tkrh gkb

- i hkkoh jgus dh l e; l hek ¼; fn gks rkb
- uohuhdj.k dh i f0; k ¼; fn gks rkb
- 6- ykd i kf/kdj.k (Municipal Corporation, Trade Tax, Entertainment Tax) vlfm }kjk VDI yus ds l iak ea
- VDI dk uke o foj.k
- VDI yus dk mis;
- VDI fu/kkj.k djus ds fy, eki n.M o i f0; k
- cM (Major) fMQKYVI Z dh l iph
- 7- ykd i kf/kdj.k }kjk ukxfj dka dks nh tkus okys fctyh@i kuh ds duD'ku dks vLFkbbZ@LFkbbZ : i l s foPNnu] vfm ds l iak ea ¼; g l ipuk LFkkuh; fudk; tS suxj i kfydk@uxj i fj "kn@UPCL }kjk nh tk l dri gA½
- vkond dh ik=rk
- i nka \$kk, a ¼; fn gks rkb
- vkonu djus ds fy, dgk@fd l l s l a dz dja
- vkonu 'kYd ¼tgk mfor gkb
- vL; 'kYd ¼tgk mfor gkb
- vkonu i = dk ik: i ¼; fn vkonu l kns dkxt ij gkrk gks rks Ni ; k ml dk mYyqk djrs gq ; g crk; sfd vkonudUKKZ vkonu djrs l e; fdu crka dk o.ku djib
- l ayXudka dh l iph
- l ayXudka dk ik: i
- vkonu djus dh i f0; k
- vkonu djus ds ckn ykd i kf/kdj.k ea gkus okyh i f0; k ¼; gk ij ml i f0; k dk foj.k ns tks vkond }kjk l kjh i kFkfedrk, j ijh djus ds i 'pkr-ykd i kf/kdj.k }kjk dh tkrh gkb
- fcy ea iz l x fd; s x; s 'kcnka dk foj.k
- fcy rFkk vL; l okvka ds l iak ea l eL; k gkus dh fLFkr ea l a dz l ipuk
- VsjQ rFkk vL; ns
- 8- ykd i kf/kdj.k }kjk ukxfj dka dks nh tkus okyh vL; l okvka dk foj.k kA

vkpk; Z
 {ks=h; xIE; fockl l LFku
 fcpi gh vkxjk-